

Vojenství u nás a v cizině.

Vzpomínka na zesnulého

arm. gen. v. v. ing. Jana Diviše

bude uveřejněna v říjnovém čísle VR.

V. J. Hauner:

President maršál Hindenburg

Hindenburgem, jenž jako sedmaosmdesátiletý stařec zesnul dne 2. srpna v Berlíně, odchází — abstrahujeme-li od Pétaina — poslední z velikých vůdců světové války. Ba mohli bychom říci i více: odchází poslední z velikých osobností světové války. Neboť Hindenburg měl vzácné štěstí: zasáhl dvakráte do dějin svého národa a tím do dějin světových rozhodujícím způsobem a pokaždé to byla síla jeho osobnosti, velikost jeho charakteru, která dala historii směr.

Zdá se nám nepochopitelně, kterak mohl pruský šlechtic z prastarého, nikoli však zvláště významného rodu, který prošel obvyklou kariérou gardového důstojníka a byl před světovou válkou již několik let na odpočinku, zaujmouti najednou takové místo v historii své vlasti a celé Evropy. Vysvětlujeme si to všelijak: Abnormálními poměry, jež vytváří každá válka, neb okolím a zejména poradci, kterým podléhal a kteří jej činili tím, čím se zdál býti, nebo konečně jakýmsi mystickým působením na německý národ, které se jevilo v tom, že se v jeho mohutné germánské postavě takřka symbolisovalo vítězství, napřed vítězství zbraní, později vítězství rozvahy a politické síly.

Ve všech těchto úsudcích je kousek pravdy. Ale celá pravda se objeví teprve tehdy, sledujeme-li vývoj jeho vojenské a státnické působnosti podrobněji a zastavíme-li se déle u rozhodných okamžiků jeho života.

Paul Ludwig Hans von Beneckendorff und von Hindenburg se narodil dne 2. října r. 1847 v Poznani, jako jedno ze tří dětí pruského důstojníka a jeho choti, dcery katolického vojenského lékaře Schwickarta. Veškeré rodinné tradice byly vojenské, a tak bylo přirozeno, že po dvouletém pobytu v gymnasiu vstoupil dvanáctiletý hoch do kadetní školy ve Wahlstattu, odkud r. 1863 přešel do hlavního kadetního ústavu v Berlíně. Dne 7. dubna 1866 se stal poručíkem třetího pěšího gardového pluku v Gdaňsku a jako 19letý prodělal tažení do Čech; u Hradce Králové dobyl se svou četou nepřátelské baterie, při čemž byl kartáčovou kulí zraněn na hlavě. Jako rekonvalescent navštívil též Prahu — jeho jméno je zapsáno v pamětní knize u Schwinerova pomníku v Štěrboholecích — po válce pak přeložen se svým plukem do Hanoveru. R. 1870 šel do pole jako adjutant prvního praporu svého pluku a účastnil se s ním vražedného boje u St. Privat, kde zůstal jedním z nemnohých nezraněných důstojníků. Byl svědkem Napoleonovy kapitulace u Sedanu, potom byl v armádě obléhající Paříž a zastupoval svůj pluk v zrcadlovém sále versailleském, když 18. ledna 1871 bylo prohlášeno německé císařství.

Po válce udělal zkoušku do Válečné akademie, kterou absolvoval v letech 1873-6.

V letech následujících pracoval ve velkém generálním štábu, do jehož sboru přesazen 1878; téhož roku přeložen do Štětína; r. 1879 se oženil s Gertrudou v. Sperling, která ho o 13 let předešla na věčnost. R. 1881 byl důstojníkem ve štábu 1. divise v Královci, 1884 velitelem roty 3. poznaňského pěšího pluku č. 58, 1885 zase ve velkém generálním štábu; téhož roku se stal majorem. O tři léta později vidíme jej jako prvního štábního důstojníka v generálním štábu III. sboru v Berlíně; 1888 je znovu ve velkém generálním štábu a zároveň učitelem taktiky ve Válečné akademii; 1890 je šéfem oddělení všeobecné sekce ministerstva vojenství, 1891 podplukovníkem, 1893 velitelem oldenburského pěšího pluku č. 91, 1894 plukovníkem, 1896 náčelníkem štábu III. sboru v Koblenzi, 1896 brigádníkem, 1897 generálmajorem, 1900 generálporučíkem a velitelem 28. divise v Karlsruhe. R. 1903 se stává velitelem IV. sboru v Magdeburce; jeho náčelníkem štábu je v té době plukovník Hermann v. François, pozdější nejdůležitější jeho podvelitel v bitvě u Tannenberka. R. 1905 se stává generálem pěchoty a setrvává v hodnosti velícího generála až do 1911, kdy odchází do penze s poznámkou „zur Disposition“ a à la suite třetího gardového pěšího pluku, ozdoben vysokým řádem Černého orla.

A teď je potřeba se zastavit. Kariéra Hindenburgova nebyla by se ani do války skončila jeho pensionováním jako sborového velitele. Je málo známo, že r. 1906, když se jednalo o tom, kdo se má státí nástupcem hraběte Schlieffena, bylo především vysloveno jméno Hindenburgovo. Hindenburg ve všech funkcích, které až do té doby zastával, se ukázal mužem naprosto ryzího a bezvadného charakteru, dovedl si všude zjednat oblibu i úctu; jeho výkony v generálním štábu a na Válečné akademii byly rovněž vysoké úrovně. Starý Moltke poznamenal kdysi, že při volbě chefa generálního štábu „záleží méně na geniálnosti dotčené osobnosti, jako spíše na tom, aby se bylo lze za všech okolností na ni spolehnouti, ježto hlavní věci, která je ve válce podrobena zkoušce, je charakter“. A charakterem Hindenburg bez odporu byl a k tomu charakterem v osobním styku mnohem příjemnějším, než ironický, ba často sarkastický a při tom nemálo domýšlivý Schlieffen, jehož nástupcem se měl státí. Byl tedy dotázán, zda místo přijme. A teď nastává osudové rozhodnutí v jeho životě — odmítl. Odmítl proto, že se cítil více skutečným vůdcem, než úředníkem, že jeho povaze vyhovovalo více samostatné postavení velícího generála než více méně dvorská služba náčelníka hlavního štábu, přímo podřízeného císaři. Neboť postavení velícího generála bylo před válkou v Německu přímo knížecí, byl naprostým pánem a první osobností ve svém působišti; jeho samostatnost byla taková, že se s ní nemohlo srovnávat postavení resortního ministra, na jehož úrovni byl asi též náčelník velkého generálního štábu, který byl nadto v první řadě služebníkem císaře, jakožto nejvyššího velitele branné

moci. Ale starý junker Hindenburg byl vším možným, jenom ne dvořanem, byl člověkem, který si zvykl samostatně žít a samostatně myslet, ne se přizpůsobovat rozmarům pánů, nechtěl být sebe vyšší a nechtěl jeho poměr k nim být sebe loyálnější. Proto odmítl a šel do pense, jakmile nabyl přesvědčení, že mu stáří překáží, aby nebyl i celým svým vzezřením svým vojákům vůdcovskou postavou, na niž by se jejich zraky se zalíbením upíraly. Víme, že i Suchomlinov se dlouho rozmýšlel, než zaměnil svoje grandseigneurské postavení sborového generála a generálního gubernátora funkcí náčelníka generálního štábu, ač byl na toto místo povoláván samým císařem. Tím méně se tedy třeba diviti Hindenburgovi, jehož poměr k císaři nebyl zvlášť vroucný, zejména po jeho kritice saalských císařských manévřů r. 1903. A vskutku si Vilém II. asi oddechl, když mohl na uprázdněné místo povolát svého oblíbeného generálního adjutanta a poddanějšího dvořana Moltke II., na něhož dávno byl zvyklý.

Necht' je tomu jakkoli, jisto jest, že Hindenburgovo „ne“ bylo osudovým slovem německé historie. Neboť jistě by byly vzaly věci počátkem války zcela jiný obrat, kdyby v Berlíně na křesle náčelníka velkého generálního štábu byl v posledních letech před válkou a při jejím zahájení seděl nikoli fantastický a prepotentní Schlieffen, ani nemocný a stále o sobě pochybující Moltke II., nýbrž nervově klidný, vyrovnaný, reálně myslící Hindenburg.

Ale stejně je jisto, že v každém případě bylo v sudbě osudu Hindenburgovi zachováno vynikající poslání.

Tři roky po jeho odchodu do výslužby, kterou trávil v klidném Hanoveru, vypukl světový zápas, do něhož byly strženy téměř všechny evropské velmoci. Již dne 3. srpna se přihlásil ve velkém generálním štábu 67letý vysloužilý generál a prosil, aby byl znovu povolán k činné službě. Moltke II., který si Hindenburga neobyčejně vážil, slíbil mu, že na něho nezapomene; vřdyt' požíval starý pensista vždy nejlepší pověsti jako rozvážný vůdce a největší obliby u důstojnictva i mužstva. Příležitost se naskytla brzy. Dne 20. srpna ztratil velitel 8. armády v Prusích, generálplukovník v. Prittwitz und Gaffron, úplně hlavu. Místo aby zesílil všemi způsoby bojujícího velitele I. sboru v. Françoise u Gumbinnen a umožnil mu tak vybojovati první velké vítězství na tamním bojišti nad armádou Rennenkampfovou, dal přerušiti bitvu, která se příznivě vyvíjela, a odvolal všechny svoje sbory za Vislu. Poplach v Berlíně byl veliký. Nemocný Moltke se tentokrát okamžitě vzbouřil k ráznému činu, odvolal telegraficky Prittwitze a jmenoval na jeho místo Hindenburga, o němž byl pevně přesvědčen, že svým klidem a celou svou osobností upevní v armádě klesající již důvěru a zachrání situaci. A ježto i náčelník Prittwitzova štábu generál Waldersee neprojevil právě mnoho klidu a rozvahy, zbavil i jeho úřadu. Hledaje pak energickou osobnost, kterou by mohl postavit na jeho místo, připadl na svého bývalého spolupracovníka z nástupového oddělení, tehdejšího plukovníka Ludendorffa, který musil odejít z generálního štábu pro rozpor s ministrem Falkenhaynem, ale který jako generální ubytovatel 2. armády právě na sebe upozornil rázným a šťastným dobytím Lutychu. A tak přidělil generál-majora Ludendorffa — který se nikdy dřív s Hindenburgem nesetkal — novému veliteli za náčelníka štábu.

Líciím schválně obšírněji tento bod obratu v životě Hindenburgově. Neboť kritické zesnulého maršála tvrdívali, že hlavní osobností při celé té věci byl Ludendorff; od jeho vojenského vzhlasu se prý očekávala záchrana, a Hindenburg mu byl dán za velitele jen proto, aby mu, jak se říká, „dělal zeď“, za kterou by mladý bouřlivák mohl klidně pracovati. Tak tomu však nebylo; první osobností, na niž Moltke připadl, byl Hindenburg a jemu bylo určeno dáti veškerou odpovědnost.

Ze skutečně Hindenburg, a nikoli Ludendorff, byl skutečným vítězem tannenberským, o tom svědčí ještě jedna okolnost, které se maršál velmi diskrétně dotýká ve svých pamětech „Z mého života“. Když totiž tannenberská bitva dospěla 26. srpna krise a hrozilo nebezpečí, že budou ohroženy komunikační tepny Belowovy i Mackense-

novy a bok i tyl Françoisův, zavládla poněkud stísněná nálada v hlavním straně 8. armády. Hindenburg praví: „Krise bitvy dosahuje vrcholu. Naskytá se otázka: Co se stane, povleče-li se rozhodnutí ještě po několik dní, za této nepřátelské přesily v tomto ohromném prostoru? Překvapuje nás, naplňují-li mnohé srdce vážné myšlenky; hrozí-li tu kolísání, kde dosud vládla jen nejpevnější vůle; dostavují-li se pochybnosti i tam, kde dosud vše ovládaly jen jasné představy? Neměli bychom se přece jen zesílit proti Rennenkampfovi a odbýti Samsonova jen na polovic? Nebylo by lépe, nepokusit se o zničení narevské armády, abychom se aspoň určitě vyvarovali svému vlastnímu zničení?“

Tyto pochybnosti nevztahuje Hindenburg rozhodně na sebe, neboť při své otevřenosti by se byl k tomu přímo přiznal, nebo se o věci vůbec nezminil. Je tedy patrné, že se to může týkat jen jeho jediného — tehdy — spolupracovníka bitevních dispoic, Ludendorffa, který si patrně uvědomil riskantnost celé operace a byl stížen pochybnostmi o její ceně, kteréž tlumočil též svému představenému. Ale zakolísal-li se Ludendorff, nepohnul se starý dub Hindenburg. Vzal celou odpovědnost na sebe, jako Joffre před bitvou na Marně, a nařídil, aby se dispoice prováděly, jak byly stanoveny. Je pravda, že 27. srpna ani v následujících dnech se bitva neodehrála zcela podle těchto dispoic a že velkou zásluhu o vítězství má i iniciativnost podřízených velitelů, zejména Françoisova, ale přesto vítězství bylo dosaženo v úli Hindenburgovou, nikoli Ludendorffovou.

Jestliže si uvědomíme tuto epizodu, osvětlí se nám i další spolupráce obou dioskurů. Je známo, že Hindenburg ji přirovnal k šťastnému manželství, kde je těžko stanovit podíl toho kterého z manželů na společném životním díle. Myslím, že skutečně nebude lze nikdy rozlišiti přesně, co ze všech dalších plánů, dispoic a rozkazů bylo dílem Hindenburgovým a co Ludendorffovým. Ludendorff mluví ve svých spisech arcit' všude jen o sobě, ale Ludendorff není svědkem vždy hodnověrným. Hindenburg sám je velmi diskretní; jeho vrozená skromnost mu ani nedovoluje zeslabovat v něčem zásluhu svého spolupracovníka. Ale lze-li *discere ex uno*, možno míti za to, že i když všechny strategické myšlenky, které projevílo na východě velitelství zprvu 8. armády, později celé skupiny armád a na konec i celé východní fronty (Oberost), nebyly Hindenburgovy, byly jim aspoň vždy řádně uváženy, prodebatovány a nakonec neohroženě provedeny. Čím více sledujeme Ludendorffovu činnost v daším průběhu války a zejména i po válce, tím víc pozorujeme, kterak byl při vši své pracovní schopnosti a nesporné vojenské zdatnosti výbušný, nervosní, nedůsledný, ovládaný zhusta vášněmi a chimérami, takže jsme skoro sváděni k názoru, přičísti ne jemu, ale Hindenburgovi hlavní část zásluhy za všechny vynikající činy, které vzešly z jejich spolupráce, ač nemůže býti sporu o to, že detailní propracování a praktické provádějí idejí bylo dílem Ludendorffovým, nikoli Hindenburgovým. Už z toho, že Hindenburg svého spolupracovníka vždy hájil proti kritikám, které se i za války již ozývaly, můžeme souditi, že myšlenky byly oběma aspoň společné, neboť člověk nikdy důsledně nebojuje za to, co není jeho. Mravní autoritou zůstával vždy Hindenburg a to také instinktivně cítilo veřejné mínění v Německu, které vždy jemu, nikoli jeho náčelníku štábu, přičítalo všechny zásluhy, až do té míry, že pojem Hindenburg se stal symbolem nepřemohitelnosti Německa. A to je také hlavním důvodem, že dne 28. srpna 1916, v druhé velké krisi ústředních mocností, byl Hindenburg jmenován náčelníkem velkého generálního štábu, tedy vojevůdcem světové války.

A proto též s nešťastným koncem světové války pro Německo nebyla skončena kariéra maršálova, jako byla skončena kariéra jeho spolupracovníka, který musil nejdřív opustit armádu a potom, po 11. listopadu, i svoji vlast. Ale jestliže prchl Ludendorff, neprchl od své odpovědnosti Hindenburg. „Ich blieb auf meinem Posten“, praví prostě s vědomím veškeré povinnosti, kterou na se vzal a kterou chtěl provésti až do konce. Hindenburg byl ve svém smýšlení vždy neobyčejně loyální, lze skoro říci

feudální. Jako starý rytíř považoval se býti ve službách svého suveréna, nikoli národa nebo vlády, kteréžto pojmy mu byly spíše abstraktní. A jestliže vytrval, třebaže jeho panovník byl za hranicemi, země měla revoluční vládu a nejvyšším pánem armády byl sociální demokrat, bylo to ne nejposlze proto, že právě tento sociální demokrat, Fridrich Ebert, se až do konce s celou silou a váhou své osobnosti zasazoval o to, aby monarchistická forma byla zemi zachována, nechtěje, jak praví jeho předchůdce, Max Bádenský, „aby byla porušena organická souvislost s minulostí“.

A tak dvěma mužům, přesvědčenému monarchistovi a přesvědčenému socialistovi, náleží státnická zásluha, že armáda nebyla stržena do víru revoluce, že se vrátila domů sice poražena, ale ne zdecimována a že s její pomocí bylo zažehnáno nebezpečí bolševického převratu již již hrozícího. To je poslední veliký čin Hindenburga vojevůdce, neboť jenom síle a oblíbě jeho vojenské osobnosti Německo může děkovati, že v něm byla stanovena demokratická státní forma. Hindenburg pak za chvíli, kdy se rodilo nové národní shromáždění, stěhl jako velitel Východní hraniční ostrahy říši před nebezpečím ruské rudé záplavy.

Ale když se koncem června r. 1919 rozloučil naposled s armádou, aby se po tak bohatém životě odebral na zasloužený již odpočinek, nebyl oni to definitivní odchod do výslužby. Bylo mu souzeno, aby po druhé byl vyburcován ze zátiší klidného života a postaven znovu v ohnisko bouří, tentokrát politických. Po smrti rozvážného presidenta Eberta bylo nebezpečí, že volba katolického levicového kandidáta Marxe bude spojena s vnitřními boji, a tu konservativní kruhy nabídly kandidaturu Hindenburgovi, od něhož v skrytu svého srdce očekávaly posílení pravice a snad i povlovnou přípravu k monarchistickému převratu. Hindenburg kandidaturu přijal, byl — nevalně velikou většinou — zvolen dne 26. dubna 1925 a — stal se nejústavnějším a nejpokojnějším presidentem, jehož si bylo možno mysliti. Není v oboru tohoto článku líčit Hindenburga jako první osobnost Německé republiky; je možno říci jen to, že se nedal strhnouti k ničemu, co by nějakým způsobem mohlo zeslabiti postavení Německa vně nebo uvnitř. Ti, kdož spoléhali na jeho třebas i pasivní pomoc při svých ctižádostivých snahách, zklamali se naprosto. Jeho přísně nadstranická povýšenost byla také skutečnou příčinou, proč o sedm let později, kdy se Hitler, h o m o n o v u s, dobýval k moci, žádaly tentokrát levicové strany, aby staříčkový prezident kandidoval ještě jednou. Vyhověl a byl 10. dubna 1932 znovu zvolen, tentokrát imposantní většinou bezmála 20 milionů hlasů proti 13½ milionu hlasů Hitlerových.

Ve další se vyvíjelo již bez jeho podnětu. Lze míti za to, že ani starý maršál nemohl odolati vlně nového hnutí, tím spíše, že musil cítiti jeho vojenský podklad.

Mjr. gšt. František Bürger:

Soutěž časopisu „Rivista di Artiglieria e Genio“ na r. 1934.

Italský vojenský časopis „Rivista di A. e Genio“ rozepsal na rok 1934 soutěž přístupnou též cizincům buď důstojníkům nebo jiným osobám, zabývajícím se vojenskými problémy.

Soutěžící mohou volně volit námět práce, který se však musí vztahovati na některý z těchto tří oborů vojenské vědy:

a) Použití dělostřelectva a ženijního vojska v taktice ostatních zbraní, zvláště se zřením k válce v horách.

b) Problémy motorisace a mechanisace vojsk.

c) Vojenské problémy technického rázu.

Ze soutěže jsou vyloučeny práce, které již byly někde otištěny nebo počteny cenou v jiné soutěži jakéhokoli druhu. Vyloučeny budou též práce, obsahující údaje důvěrného rázu.

Předložené práce budte psány na stroji a pracovány tak, aby je bylo možno uveřejnit v časopise „Rivista di A. e G.“. Mohou být připojeny náčrtý, obrazy a grafikony, kreslené černou tuší.

Práce měly být předloženy do 15. října 1934 redakci „Rivista di Artiglieria e Genio“, Roma, Via degli Astalli 15. Každá práce budiž zaslána v obálce bez razítek a bez pečeti, nadepsané „Concorso a premi 1934“ a heslem. Heslo budiž rovněž napsáno podél všech 4 zalepených okrajů obálky (nikoliv na práci). Obálka obsahuje práci a další zalepenou obálku menšího formátu, opatřenou týmiž nápisy a obsahující totéž heslo, hodnost, jméno, příjmení a adresu soutěžících. Kdo se zúčastní soutěže více pracemi, zašle každou ve zvláštní obálce a se zvláštním heslem.

Předložené práce budou posouzeny komisí za předsednictví generála-inspektora dělostřelectva nebo jeho zástupce, členy budou členové ředitelství časopisu, jeden ženíjný plukovník, určený inspektorem ženij. vojska a jeden plukovník pěchoty určený předsedou.

Pro soutěž je stanoveno odměna 5000 lir pro práce každé skupiny (a—c). Ceny budou určeny a rozděleny podle hodnoty předložených prací.

Z cizích revuí.

BELLONA, ročník XIII, díl XXXVIII, sešit 1—3.¹⁾

Brig. gen. dr. Josef Zajac: Zásada „volnosti jednání“ velitele jako základní zásada taktiky.

1. V úvodě k své studii autor velmi výstižně analyzuje, jak se pojem „zásada taktiky“ ve vojenské mluvě a literatuře příliš často zaměňuje s „formou prováděcí“, která byla tou neb onou armádou v tom neb onom údobí válečnictví přijata. Zapomíná se, že význačnými znaky „zásad“ jsou: neměnitelnost, povšechnost a nezávislost na způsobu činnosti nepřítele. Kdežto maršálek Foch zná jen čtyři „zásady“ (šetření silami, volnost jednání, volnost rozkazování, zajištění) a připouští event. i další nevyjmenované zásady, uvádí anglický polní řád již 8 „zásad“: volba cíle, obchvat, překvapení, soustředění úsilí, šetření silami, zajištění, pohyblivost, spolupráce. Čím méně „zásad“, tím větší a trvalejší jejich význam.

Volnost jednání jako osobní pocit velitele. Vychází z nemožnosti mluvit o absolutní volnosti jednání, vyhledává autor její hranice v psychologii vojevůdce, vyjádřené jednak jeho vnitřní osobní hodnotou (reakce na události, pojetí daného úkolu, obavy před nezdarem), jednak hodnotou i velikostí prostředků, jimiž disponuje (důvěra v jejich činy). Osobní pocit velitele co do volnosti jednání nemá však nic společného s jeho schopnostmi rozhodovati se.

Volnost jednání s hlediska možnosti akce. Velmi vhodně přirovnává autor volnost jednání k energii potenciální a jednání samo ke kinetické energii činů velitelových. Volnost jednání nutno měřit pod zorným úhlem cíle a směru akce. možno sice mít široké možnosti jednání, ale — vzhledem k cíli a směru akce — velmi omezenou volnost jednání. Nasazení sil omezí — podle schopností velitelových a reakce nepřítele — na jistý čas jeho volnost jednání, ale zdar akce mu ji opět musí navrátit. Pasivnost protivníka je volnosti jednání velitelova přízniva, aktivní odpor (reakce) projevuje někdy svůj zhoubný účinek, zejména na spoutání volnosti jednání velitelova.

¹⁾ Viz VR. 1933, sešit 11, str. 1179—1181 (část všeobecná).